

Hafid Bouazza

'Ik ben een Nederlandse schrijver'

Oujda (Marokko), 8 maart 1970 - Amsterdam, 29 april 2021

In 1996 werd het eerste boek van Hafid Bouazza, *De voeten van Abdullah*, met enthousiasme ontvangen. De sprookjesachtige inhoud van het boek was verrassend, maar het was vooral het taalgebruik dat de aandacht trok. Want Bouazza was geen 'gewone' schrijver maar een van de eerste auteurs van Marokkaanse afkomst die een 'echt literair' werk schreef in het Nederlands. Bouazza werd dan ook veel gevraagd voor interviews in kranten en tijdschriften waarin hij steeds dezelfde boodschap herhaalde: 'Ik ben een Nederlandse schrijver'.

Bouazza vindt dat zijn Marokkaanse achtergrond niet bepalend is voor zijn schrijverschap: 'ik blijf volharden in een individualiteit losgekoppeld van etniciteit en dat tegen de keer in'. Hiermee bedoelt hij dat hij vaak op één hoop wordt geveegd met andere 'allochtone' schrijvers en dat hij dat onzin vindt. Van allochtone schrijvers wordt vaak verwacht dat zij schrijven over de multiculturele samenleving, of over hoe het is om als buitenstaander in Nederland te wonen. Ook dat vindt Bouazza onzin, want een schrijver moet zelf zijn of haar onderwerp kunnen bepalen. Bouazza schrijft omdat hij gegrepen is door de literatuur én omdat hij kunstenaar is, en hij voelt zich dan ook niet geroepen om als spreekbuis voor de Marokkaanse gemeenschap op te treden: 'Ik ben geen maatschappelijk werker'. Bovendien vindt hij literatuur niet geschikt om maatschappelijke problemen op te lossen; dat is een taak van de politiek en de bestuurders, niet van auteurs. Sinds 2002 schrijft Bouazza wel regelmatig kritische artikelen in de media over de multiculturele samenleving en over de islam.

Spelen met verwachtingen en vooroordelen

Bouazza roept dus op om bij het lezen van zijn literaire werk te vergeten waar hij vandaan komt, maar hij maakt zijn lezers niet gemakkelijk. De meerderheid van de verhalen in *De voeten van Abdullah* speelt zich bijvoorbeeld af in een Marokkaans dorpje dat Bertollo heet en toevallig heeft Bouazza daar zelf als jongetje ook gewoond. Als lezer denk je dan al snel dat het om een autobiografisch werk gaat, maar dat ontkent Bouazza. Het dorp is volgens hem een sjabloon: een plaatje dat aan de verwachtingen van de lezers tegemoet komt. De lezers verwachten van hem als Marokkaan immers iets exotisch, een oosterse sfeer zoals in de sprookjes van *Duizend-en-één-nacht*. En die sfeer krijg je ook, althans voor een deel. Wat je als lezer daarom misschien niet zo snel in de gaten hebt, is dat Bertollo, naarmate de verhalen vorderen, verandert van een vrolijk oosters dorp tot een broeinest van geweld, repressie, incest, sodomie en doodslag. De bewoners van Bertollo blijken achterlijk, maar dat geldt ook voor de lezers die zich te gemakkelijk hebben laten misleiden door Bouazza's spel met hun verwachtingen en vooroordelen.

Herkenbaar en toch vreemd

Momo (1998) is een korte roman over het leven van een kleine jongen en zijn ouders in het dorpje Herfsthoven. In *Momo* doet Bouazza eigenlijk net zoiets als in *De voeten van Abdullah*. Herfsthoven is ook een sjabloon maar dit keer van een klassiek Nederlands dorp met dijken en een molen. Momo's ouders zijn heel gewone mensen, alleen hun zoontje Momo is een buitenbeentje. Maar dit keer maakt dat vreemde deel uit van het voor de lezer bekende: Nederland. Momo is geen duidelijk identificeerbare buitenstaander zoals de bewoners van Bertollo dat zijn, maar rond hem, met hem en in hem gebeuren wel heel vreemde dingen. En het dorp Herfsthoven lijkt daardoor ook plotseling niet gezellig en vertrouwd, maar ongrijpbaar, zelfs *unheimlich*. Dit onbestemde gevoel wordt bovendien versterkt door de opvallende taal van *Momo*. Lezers verwachten van een 'migrantenauteur' een exotisch tintje, en in zekere zin worden zij op hun wenken bediend: *Momo* staat vol vreemde woorden, of althans woorden die veel lezers niet zullen kennen. Toch zijn de woorden in de meeste gevallen wel degelijk gewoon Nederlands. Deze 'vreemde' taal is het vergeten deel van de welbekende eigen taal. Dit is het vreemde dat schuilt in het bekende: in het eigen Herfsthoven, in het eigen gezin, in de eigen taal.

Migratie als grensoverstijging

Zijn visie op migratie en kunstenaarschap gaf Bouazza in *Een beer in bontjas*, een essay speciaal voor de Boekenweek 2001 die het thema 'Schrijven tussen twee culturen' had. Toen Hafid, die geboren is in Oujda, in het noordoosten van Marokko, één jaar was vertrok zijn vader naar Nederland om in een staalfabriek te gaan werken. In 1977 volgt Hafid met zijn moeder en zijn zes broertjes en zusjes. Ze gaan wonen in Arkel, in de Betuwe. Bouazza vertelt dit verhaal om te laten zien wat hij verstaat onder migratie. Migratie betekent verplaatsing, het overschrijden van grenzen, maar vaak leidt het tot het tegenovergestelde, namelijk het trekken van grenzen, het creëren van een *home from home* waar men de vertrouwde gebruiken probeert na te doen. Bouazza vindt dat migratie juist moet staan voor echte grensoverstijging en echte vernieuwing. Hij roept niet voor niets in *Een beer in bontjas*: 'Leve de ontworteling! Leve de thuisloosheid! Leve de ongebondenheid! Leve de verbeelding!'

Paravion

Migratie en persoonlijke vrijheid staan ook centraal in *Paravion* (2003). Bouazza kreeg voor dit boek de Gouden Uil 2004, een belangrijke Vlaamse literaire prijs, en werd genomineerd voor de AKO Literatuurprijs 2004. *Paravion* is een sprookjesachtig verhaal waarin de tegenstelling tussen de wereld van de migrantenmannen in het nieuwe Paravion (dat verdacht veel op Amsterdam lijkt) en de wereld van de achtergebleven vrouwen in het thuisland in Morea wordt beschreven. Terwijl de mannen vooral klagen over de verdorvenheid van Paravion, breekt er voor de

vrouwen in Morea een periode van vrijheid en geluk aan met een nieuwe losse seksuele [moraal](#). Aan het vrouwensprookje komt een einde wanneer de vrouwen worden gekidnapt door hun eigen vaders. De mannen zijn naar huis gekomen om geschikte bruiden te importeren om op die manier het morele verval, dat ook onder de mannen toeslaat, te keren. Dat ze zich (onwetend) vergrijpen aan hun eigen dochters is het gevolg en het symbool van hun culturele geslotenheid.

Pas zes jaar na *Paravion* verscheen een nieuw boek, de korte novelle: *Spotvogel* (2009) waarin een zekere 'Hafid' na een aantal jaren van lethargie en depressie afreist naar het land van zijn ouders, Marokko, om zich terug te trekken in hun verlaten huis en daar aan een liefdesverhaal te werken.

Vrijheid en openheid

Het oeuvre van Bouazza kan worden samengevat als een pleidooi voor onvoorwaardelijke vrijheid en openheid. Hij profileert zichzelf dan ook graag als ongebonden. Ongebonden door oorspronkelijke cultuur, deel van de Nederlandse literaire traditie, maar ook puttend uit Arabische letteren en tegelijkertijd geïnspireerd door buitenlandse moderne schrijvers als Vladimir Nabokov, Anthony Burgess en Jorges Luis Borges. Bouazza verfoeit de aanduiding 'migrantenauteur'. Migratie, van lichaam maar vooral van geest, speelt echter wel degelijk een cruciale rol in zijn werk. Niet vanwege het exotisch plaatje, maar als metafoor voor vrijheid en openheid.

Recent werk

In de roman *Meriswin* (2014) vertelt Bouazza het verhaal van een ziekte die lichaam en geest tot slaaf maakt. Het idee voor de roman ontstond toen Bouazza in 2010 voor de tweede keer in het ziekenhuis belandde. Overmatig drankgebruik – hij dronk gemiddeld één fles absint en twintig bier per dag – bezorgde hem een levercirrose. Het gevolg was een delirium, waarvan hij niet precies wist hoe lang die duurde. Opnieuw prezen recensenten Bouazza om zijn bijzondere, zinnenprikkende taalgebruik: *Meriswin* werd een 'lyrische lofzang op de alcoholroes' genoemd.

Sindsdien kampte Bouazza met een slechte gezondheid. Wel werkte hij aan een nieuw boek: *De belevissen van Abori en Ribius*, over een Marokkaanse man die in Nederland een goede vriend vindt in een eenkennige woonbootbewoner. In april 2021 overleed Hafid Bouazza op 51-jarige leeftijd in het Onze Lieve Vrouwen Gasthuis in Amsterdam.

BNNVARA: Hafid Bouazza over overmatig drankgebruik, levercirrose en hallucinaties

Fragment uit talkshow *Pauw en Witteman* (1 mei 2014). In het boek *Meriswin* vertelt Hafid Bouazza het verhaal van een ziekte die lichaam en geest tot slaaf maakt, en van de liefde van een vrouw die niet anders kan dan liefhebben. Basis voor het boek vormt zijn ziekenhuisopname in 2010. In het fragment vertelt Bouazza hoe het kwam dat hij verslaafd raakte aan de alcohol, wat dat met hem deed en hoe het hem inspireerde tot een roman.

Vlogboek: Hafid Bouazza, Dimitri Verhulst, Willem Frederik Hermans

In deze video bespreekt Jörgen drie novellen: Hafid Bouazza *Momo*, Dimitri Verhulst *De zomer hou je ook niet tegen*, Willem Frederik Hermans *Het behouden huis*

Leest spreekt: over Hafid Bouazza en zijn belang voor de Nederlandse literatuur

Het was kil en guur toen het nieuws bekend raakte dat Hafid Bouazza was overleden, nauwelijks 51 jaar oud. Over zijn literaire werk en zijn belang voor de Nederlandse literatuur spreekt Geert Buelens met Henriette Louwerse en Liesbeth Minnaard.

Verder lezen

- [Auteurspagina van Hafid Bouazza](#) in DBNL.
- Ally Smid, '[Hafid Bouazza: oer-Hollandse jongen met een passie voor middeleeuwse literatuur](#)', *Trouw*, 18 mei 2014.
- Henriëtte Louwerse, '["Ik ben een pathologische individualist". Verplaatsing, vrijheid en verbeelding in het werk van Hafid Bouazza](#)', *Vlaanderen* 58 (2009) 280-285.
- Hugo Brems, *Altijd weer vogels die nesten beginnen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1945-2005* (2006), p. 675-680: '[Allochtone schrijvers](#)'.
- Henriëtte Louwerse, '[Alle zintuigen open. "Paravion" van Hafid Bouazza](#)', *Ons Erfdeel* 47 (2004) 461-462.
- Ton Anbeek, '[Doodknuffelen. Over Marokkaans-Nederlandse auteurs en hun critici](#)', in: Theo D'haen (red.), *Europa buitengaats. Koloniale en postkoloniale literaturen in Europese talen* (Amsterdam 2002) 289-301.
- Informatie en opdrachten over *De voeten van Abdullah* in [Lezen voor de Lijst](#) (+ [docenteninformatie](#)).

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/hafid-bouazza>